

NOUTĂȚI ÎN ISTORIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ ȘI STRAINĂ (V) *

În 1984 munca neobosită a specialiștilor în domeniul cercetării istorice a fost încununată de noi succese prin apariția a numeroase volume de documente și de izvoare narative, a unui număr apreciabil de studii și articole, a unor monografii și chiar sinteze elaborate în semn de omagiu pentru aniversarea unor mari evenimente din trecutul de luptă al poporului nostru. Ne referim în primul rând la împlinirea a patru decenii de la actul istoric de la 23 August 1944 când a avut loc Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă în cinstea căruia au apărut valoroase lucrări ca : *23 August 1944. Documente vol. 1 1939—1943, vol. 2 1944* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984), realizată de un colectiv de specialiști (col. de coordonare I. Ardeleanu, V. Arimia, M. Mușat) care cuprinde 900 documente pe baza cărora se poate stabili rezistența antifascistă și antihitleristă și organizarea revoluției de eliberare socială și națională ; Ilie Ceașescu, Fl. Constantiniu, M. Ionescu, *200 de zile mai de vreme* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, 220 p.) elaborată pe baza unei bogate bibliografii de lucrări străine și românești ; *Actul de la 23 August 1944 în context internațional* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, 616 p.) o culegere de studii și documente realizată de un colectiv de istorici coordonat de Gh. Buzatu ; *Ecoul internațional al revoluției din August 1944 și a contribuției României la războiul antihitlerist* (București, Ed. Politică, 1984, 216 p.) realizată de Gh. Tudor, Fl. Tucă, Fl. Constantiniu, în cadrul Comisiei române de istorie militară ; *Revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă din August 1944* (București, Ed. Politică, 1984, 160 p.) care cuprinde comunicările prezentate la sesiunea științifică jubiliară din 16 august 1984 ; Fl. Constantiniu, M. Ionescu, *August 1944, Repere istorice* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, 260 p.) un dicționar de date istorice legate de acest eveniment ; *Armata română în Revoluția din August 1944* (București, Ed. Politică, 1984, 286 p.), realizată de un colectiv de specialiști gl. col. dr. C. Olteanu, gl. locot. dr. Ilie Ceașescu, col. dr. Fl. Tucă, col. dr. V. Mocanu.

De asemenea la împlinirea bicentenarului răscoalei țărănești din Transilvania condusă de Horea, Cloșca și Crișan din 1784 au apărut importante lucrări ca : *Izvoarele răscoalei lui Horea, seria A, Diplomatoria, vol. III*, realizat de un colectiv de specialiști condus de acad. Șt. Pascu (București, Ed. Acad., 1984, 606 p.) cuprinde 487 documente din perioada 3 dec. 1784—30 apr. 1785, redactate în limbile latină, germană, aflate în fondul Tezaurariatului și domeniului Zlatna ; *Izvoarele răscoalei lui Horea, seria B, Izvoare narative vol. III, Presa, broșuri 1784—*

* vezi, Studii și articole de istorie vol. XLIII—XLIV (1981), XLV—XLVI (1982), XLVII—XLVIII (1983), XLIX—L (1984).

1785, (București, Ed. Acad. 1984, 450 p.) realizat de un colectiv de specialiști condus de acad. Șt. Pascu, cuprinde 28 ziare apărute în diferite țări europene și șase broșuri contemporane care evocă acest eveniment istoric ; Șt. Pascu, *Revoluția populară de sub conducerea lui Horea*, (București, Ed. Militară, 1984, 538 p.) ; Fl. Dudaș, *Răscoala lui Horea în tradiția populară* (București, Ed. Albatros, 1984, 292 p.) ; *Răscoala lui Horea (1784) studii și interferențe istorice* (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1984, 318 p.) ; I. Pârva, *1784 în locuri și monumente* (Ed. Sport-turism, 1984, 236 p.).

Concomitent cu aceste realizări cercetările privind istoria României s-au împus nu numai prin noutatea temelor abordate ci și prin valorificarea materialelor documentare din arhive. Semnalăm mai întâi câteva volume de documente : T. Geamil, *Relațiile țărilor române cu Poarta otomană în documente turcești 1601—1712* (București, 1984, 532 p.), volumul cuprinde 236 documente inedite din arhivele din Turcia, Ungaria, Polonia, Bulgaria ; *Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907, vol. 3, Desfășurarea răscoalei B. Muntenia* (București, Ed. Acad. 1984, 590 p.) realizat de un colectiv de specialiști, volumul cuprinde aproape 700 documente inedite din arhive care reflectă desfășurarea răscoalei în Muntenia și Dobrogea ; *Documente ale Unirii (1600—1918)* (București, Ed. Militară, 1984, 504 p.) realizat de un colectiv de istorici condus de C. Căzânișteanu, volumul cuprinde 710 documente publicate în secolele XIX și XX privind perioada 1593—1919 ; *Documente privind istoria militară a poporului român, 7 sept., — 25 oct. 1944* (București, Ed. Militară 1984, 369 p.) realizat de un colectiv de istorici coordonat de Al. Gh. Săvpu, cuprinde 228 documente aflate în arhive și biblioteci ; *Marea unire a românilor în izvoarele narrative* (București, Ed. Eminescu, 1984, 788 p.) realizat de Stelian Neagoe, volumul cuprinde extrase din memorii, însemnări zilnice, reportaje, amintiri ale unor personalități politice, literare, științifice și oameni de artă, ofițeri superiori și generali, contemporani cu marele eveniment din 1 decembrie 1918 ;

Pe lângă aceste lucrări merită a mai fi semnalate încă alte trei volume avînd un profil cu totul special și anume : *Prin țările române. Călători străini din secolul al XIX-lea* (București, Ed. Sport-turism, 1984, 208 p.) editată de I. Vărzaru, lucrarea cu caracter de antologie cuprinde extrase din jurnalele unor călători francezi, italieni, germani, englezi privind viața cotidiană din țara noastră, în secolul trecut ; *Din cronică relațiilor poporului român cu popoarele vecine* (București, Ed. Politică, 1984, 372 p.). Realizat de un colectiv de specialiști ; *Relațiile româno-bulgare dealungul veacurilor, studii vol. 2*, (București, Ed. Acad. 1984, 172 p.) o culegere de 13 studii, aparținînd unor istorici români și bulgari privind diferite aspecte ale colaborării poporului român și bulgar dealungul timpurilor (sec. XVIII—XIX) ;

În domeniul istoriei vechi a României atrag atenția câteva lucrări monografice privind istoria celei mai vechi populații de pe teritoriul țării noastre : Mihai Bărbulescu, *Interferențe spirituale în Dacia Romană* (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1984, 238 p.) autorul tratează ocupațiile artistice în Dacia, arhitectura, sculptura, religia dacilor, legendele lor, reminiscentele dacice și romane în viața spirituală a poporului român ; Șt. Stelian, *Viața morală a daco-geților* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, 168 p.), concentrîndu-și cercetarea asupra

suprastructurii societății geto-dace, autorul analizează etosul zamolxian și se ocupă în mod special de rolul lui Deceneu în viața spirituală a daco-geților; N. Gostar, V. Lița, *Societatea geto-dacă de la Burebista la Decebal* (Iași, Ed. Junimea, 1984, 200 p.), principalele probleme aflate în atenția autorilor au fost: cadrul politic al Daciei, principalele instituții politice, clasele sociale și rolul lor în viața statului, relațiile de proprietate reflectate în izvoarele documentare și narrative. A. Berinde, S. Lugojan, *Contribuții la cunoașterea limbii dacilor* (Timișoara, Ed. Facla, 1984, 256 p.), în cele 4 capitole ale lucrării sînt tratate pe rînd elementele coordonatoare, unitatea limbii traco-dacice, elementele dacice în limba română, considerații finale; autorii susțin asemănarea între cuvintele geto-dacice rămase în limba română și cele din limba sanscrită, după părerea lor s-au mai păstrat 700 cuvinte de la geto-daci; H. Daicoviciu, *Portrete dacice* (București, Ed. Militară, 1984, 183 p.), autorul un valoros specialist tratează viața cîtorva mari regi daci: Dromihaetes, Burebista, Deceneu, Decebal; H. Daicoviciu, Dorin Alicu, *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacia Sarmisegetuza* (București, Ed. Sport-turism, 1984, 246 p.), lucrarea are caracterul unui ghid turistic cuprinzînd o expunere a istoriei orașului și o descriere a principalelor monumente și piese arheologice din muzeul local.

Pentru epoca medie din istoria României remarcăm de asemenea unele lucrări interesante ca de ex. N. Constantinescu, *Curtea de Argeș, 1200—1400, asupra începuturilor Țării Românești* (București, Ed. Acad. 1984, 173 p.), pe baza materialelor arheologice recent descoperite autorul studiază începuturile așezării urbane care a fost și reședință domnească și capitală a Țării Românești, se crede și a primului voevodat de pe valea Argeșului în sec. XIII; *Mihai Viteazul în conștiința europeană, vol. 3, Istoriografia străină din sec. XIX, texte alese* (București, Ed. Acad. 1984, 523 p.), realizat de un colectiv de specialiști coordonat de I. Ardeleanu, V. Arimia, Gh. Bondoc M. Mușat, volumul cuprinde texte alese din opera a 14 istorici germani, englezi, francezi, italieni, ruși, care reflectă optica în care a fost privită lupta pentru independență și pentru unire a celor trei țări române dusă de fostul domn român.; G. Murnu, *Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre* (București, Ed. Acad. 1984, 204 p.), lucrarea cuprinde o reeditare a unor studii mai vechi ale autorului prin grija lui N. S. Tanașoca, privind apariția românilor în istorie, rolul românilor din peninsula Balcanică în dezvoltarea societății locale, legăturile românilor cu popoarele balcanice în evul mediu.; M. Canciovici, *Domnitori români în legende, antologie de legende populare românești* (București, Ed. Sport-turism, 1984, 260 p.), volumul este o culegere de creații literare privind viața și domnia lui Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Cuza vodă reflectate în conștiința maselor populare dealungul vremii; Dan Berindei *Fanariotische Herrscher und rumänische Bojaren in den rumänische Fürstentümern (1711—1821)* („Revue Roumaine d'Histoire“, 4/1984, p. 313—326), autorul întreprinde o analiză a societății românești din timpul dominației turco-fanariote subliniind raporturile puterii centrale cu marii dregători și mai ales contribuția acestora la emanciparea poporului român. Totodată se demonstrează pe baza analizei sfaturilor domnești din această epocă istorică autohtonismul boierimii care intra în componența acestora contrar cum s-a afirmat pînă acum că reprezentanții

acestei clase dominante ar fi aparținut protipendadei țarigrădene, fapt care schimbă cu totul optica avută de specialiști privind caracterul acestei epoci.

Relativ la *epoca modernă din istoria României* se impun atenției în special a cadrelor didactice următoarele lucrări : M. Totu, A. Florian, P. Abrudan, *Bărbații ai datoriei 1848—1849. Mic dicționar* (București, Ed. Militară, 1984, 304 p.), apariția acestui valoros instrument de lucru este binevenită pentru elevi și profesori în cunoașterea cu amănunțime a revoluției române din 1848—1849 ; volumul este bogat ilustrat și cuprinde și o utilă bibliografie ; *Românii la 1859. Unirea principatelor române în conștiința europeană, documente externe* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, vol. I—II) realizată de un colectiv de autori coordonat de I. Ardeleanu, V. Arimia, I. Gal, M. Mușat, lucrarea cuprinde în primul volum 234 documente inedite provenite din arhive străine (Ungaria, Jugoslavia, Franța, Austria, Belgia, URSS, Italia, Anglia, Portugalia, Spania, etc) iar în al doilea numeroase mărturii ale unor oameni politici și istorici ai vremii în diferite țări europene, contemporani cu evenimentele care au contribuit la Unirea Principatelor române ; *Unirea principatelor și puterile europene* (București, Ed. Acad, 1984, 284 p.), realizat de un colectiv de autori volumul este o culegere de 12 studii având la bază documente din arhivele din țară și de peste hotare în care este prezentată lupta poporului nostru în contextul european pentru făurirea statului național între 1829 și 1859. N. Corivan, *Relațiile diplomatice ale României de la 1859 la 1877* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, 348 p.), principalele capitole ale lucrării sînt : Unirea din 1859—1862 ; Afirmarea prestigiului Principatelor române unite în anii 1862—1866 ; Politica externă a României de la 1866 la 1871 ; Pregătirea diplomatică pentru proclamarea independenței în anii 1871—1877 ; *Condițiile istorice ale apariției și dezvoltării clasei muncitoare din România. Făurirea și formarea partidului său politic 1821—1893* (București, Ed. Politică, 1984, 652 p.), realizat de un colectiv de specialiști volumul cuprinde în cele 10 capitole studii relativ la apariția clasei muncitoare în România și la constituirea acesteia într-un partid politic ; coordonator I. Popescu-Puțuri ; I. Bulei, *Lumea românească la 1900*, (București, Ed. Eminescu, 1984, 332 p.), lucrarea apare ca o adevărată frescă a societății românești în plină epocă modernă, profund angajată în dezvoltarea relațiilor capitaliste ; se poate recomanda elevilor ca lectură ; N. Iorga, *O viață de om așa cum a fost* (București, Ed. Minerva, 1984, 825 p.) Reeditarea unei lucrări mai vechi a binecunoscutului mare istoric permite cititorului din zilele noastre să cunoască mai bine viața și activitatea științifică a autorului dar mai ales condițiile dezvoltării societății românești la sfîrșitul secolului trecut și în primele trei decenii ale secolului XX.

Cu privire la lucrările privind *istoria contemporană a României* semnalăm : Luchian Deaconu, *Țărănimea română în anii 1934—1944. O conștiință la hotarul dintre două lumi* (Craiova, Ed. Scrisul românesc, 1984, 260 p.), lucrarea cuprinde o analiză a condițiilor de viață ale țărănimii din România interbelică și lupta ei pentru progres social și împotriva fascismului dar și a apărării independenței, suveranității și integrității țării în perioada investigată. ; M. Fătu, *Contribuții la studierea regimului politic din România sept. 1940—august 1944* (București, Ed. Politică, 1984, 368 p.), folosind documente de arhivă în special autorul face în cele șapte capitole ale lucrării o analiză a regimului antonescian din punct de

vedere politic, economic, social, administrativ și surprinde carențele care au provocat prăbușirea acestuia în vara anului 1944; *Pe drumurile biruinței 23 august 1944—12 mai 1945* (București, Ed. Militară, 1984, 508 p.), întocmit de A. Marinescu, I. Falpeș și Al. Dușu, volumul cuprinde 110 extrase din jurnalele de operații ale unor mari unități, unități și subunități române participante la războiul antihitlerist menite să evoce eroismul soldaților și ofițerilor în lupta pentru independența țării și a popoarelor europene în cursul perioadei de la sfârșitul celui de al doilea război mondial.

În producția de carte istorică românească și străină în traducere s-au remarcat în anul trecut, 1984, următoarele realizări; privind *istoria universală*. O. Drimba, *Istoria culturii și civilizației* (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, 850 p. vol. 1.) volumul cuprinde o atrăgătoare incursiune în istoria societății omenești din cele mai îndepărtate vremuri pînă la începutul erei noastre, prima de acest fel în literatura de specialitate; bogat ilustrată, poate fi recomandată elevilor ca lectură și poate fi folosită de profesori în predarea la catedră. Pentru *epoca antică* se impune de asemenea Matei Horia, *O istorie a lumii antice* (București, Ed. Albatros, 1984, 448 p.). Este un util instrument de lucru, cu caracter cronologic, privind principalele evenimente din viața societății antice între mileniul IV î.e.n. și sec. VI e.n. bogat ilustrată alb-negru se recomandă elevilor ca lectură; Fustel de Coulanges, *Cetatea antică, studiu asupra cultului, dreptului și instituțiilor Greciei și Romei* (București, Ed. Meridiane, 1984, 2 vol. trad. l. franceză), lucrarea este o reeditare a operei istoricului francez în care sînt analizate instituțiile Greciei și Romei antice, credințele antice, familia, cetatea, revoluțiile (în sensul de profunde schimbări structurale).

Pentru *epoca medie* atrag atenția următoarele lucrări prin tematica lor deosebită și concluziile originale la care ajung autorii: Ch. Diehl, *Călătoriile istorice și de artă*, (București, Ed. Sport-turism, 1984, 223 p. trad. din l. franceză). Este o culegere de studii ale cunoscutului bizantinolog francez, care permite cunoașterea unor valoroase monumente istorice și de artă din diferite părți ale continentului nostru aflate în Dalmatia, Bosnia, Hertegovina, Grecia, Turcia, Cipru etc., se poate recomanda elevilor ca lectură; V. Lazarev, *Originile Renașterii italiene. Trecento* (București, Ed. Meridiane, 1984, 2 vol. trad. din l. franceză). Cuprinde o introducere în cunoașterea epocii care a pregătit înfăptuirea unei adevărate cotituri în cultura italiană în special și în cea europeană în general în domeniul artei, arhitecturii, sculpturii, picturii.; Al. Marcu, *Valorile artei în Renaștere*, (București, Ed. Meridiane, 1984, 444 p.), volumul este o reeditare a operei autorului apărută în 1943 și în care este analizată reflectarea artei italiene în viața cotidiană din această epocă.

Pentru *epoca contemporană* din producția destul de bogată merită să fie semnalate următoarele lucrări: N. Ciachir, Gh. Berca, *Diplomația europeană în epoca modernă* (București, Ed. Științifică și enciclopedică 1984, 520 p.), în cele 17 capitole autorii prezintă relațiile internaționale europene de la sfârșitul sec. XVI la 1918 subliniind locul pe care l-a avut țările române și apoi România în contextul acestor relații; documentarea care stă la baza lucrării provine dintr-o bogată bibliografie de specialitate românească și străină; C. Bușe, *De la Bolivar*

la Cardenas (București, Ed. Științifică și enciclopedică, 1984, 364 p.), volumul cuprinde o prezentare a istoriei diferitelor state din America latină (Peru, Haiti, Nicaragua, Brazilia, Mexic, Chile) de la sfârșitul secolului al XVIII-lea pînă în 1971, subliniindu-se de autor lupta maselor populare pentru emancipare socială, economică și politică.; P. Teodor, *Interferențe iluministe europene* (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1984, 256 p.), într-o formă destul de atractivă este analizată activitatea iluminiștilor din țara noastră începînd cu Dimitrie Cantemir și încheiînd cu istoricul N. Iorga dar și a unor iluminiști din diferite țări europene în special din Franța și Germania ale căror opere au cunoscut un puternic ecou la noi în evul mediu și în epoca modernă.; C. Mureșan, A. Vianu, P. Păușan, *Downing street 10*, (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1984, 404 p.). Autorii prezintă grandoarea și declinul Imperiului britanic din secolul al XVIII-lea pînă în zilele noastre, prin intermediul unor micro-monografii asupra primilor miniștri ai Angliei în această lungă epocă istorică, o lucrare utilă pentru profesori și elevi în aprofundarea unor lecții de istorie universală.

Pentru *epoca contemporană* considerăm că sînt necesar a fi semnalate lucrările: L. Loghin, *Al doilea război mondial* (București, Ed. Politică, 1984, 624 p.), cuprinde o cronologie a acțiunilor militare, politice și diplomatice din perioada 1 sept. 1939—2 sept. 1945, și 32 anexe alcătuite din tabele privind valoarea combativă a beligeranților în diferite etape ale marelui conflagrații.; V. Duculeșcu, *O cerință a contemporaneității, abolirea politicii de dominație* (București, Ed. Militară, 1984, 344 p.) cuprinde o amplă analiză asupra politicii de dominație și împărțire a sferelor de influență din epoca modernă și epoca contemporană, precum și lupta pentru libertate și independență, inclusiv a poporului nostru și de eliminare a politicii de dominație din viața internațională actuală.

*

* *

Tot atît de interesante sînt și cele cîteva cărți străine privind direct sau indirect istoria poporului român dar mai ales istoria diferitelor popoare europene. Astfel lucrarea de sinteză a lui J. Touchard, *Histoire des idées politiques*, Paris, 1983, 2 vol. vol. 1, Des origines au XVIII-e siècle, vol. 2 Du XVIII-e siècle à nos jours, 87 op. elaborată și cu colaborarea altor istorici ca L. Bodin, P. Jeanin, G. Lavau, I. Sirinelli, J. de Goff, cuprinde o adîncă analiză a ideilor politice care au contribuit dealungul istoriei la dezvoltarea societății umane la toate popoarele din antichitate pînă în zilele noastre; totodată sînt prezentate în contextul lucrării viața și activitatea unor personalități istorice ale căror idei au împins societatea din vremea lor pe drumul progresului și civilizației; *Chronica und Beschreibung der Turckey*, Köln, Wien, 1883, 256 p. volumul cuprinde șapte cronici medievale din anii 1530—1582 din diferite țări europene care au știri despre țările române și prezintă lupta lor pentru libertate și independență; x x x, *Pouvoir, ville et société en Europe 1650—1750*, Paris, 1983, 627 p. aflată sub redacția lui G. Livet și B. Vogler, lucrarea cuprinde actele coloclviului internațional desfășurat în oct. 1981 la Strassbourg alcătuite din 6 rapoarte și 47 comunicări, care reflectă raportul dintre puterea centrală și conducerea orașelor din mai multe țări europene, Franța, Germania, Olanda, România, Polonia, Austria, Italia, Norvegia, Danemarca, Anglia precum și dezvoltarea economică, socială, culturală, artistică a așezărilor urbane

cu sprijinul puterii centrale. I. S. Dostian, *Russkaia obșestvennaia misli i Balkanskie narodi ot Radisceva do dekabristov*, Moscova, 1980, 328 p., în carte sînt analizate unele după altele acțiunile social-politice ale scriitorilor și gînditorilor ruși de la sfîrșitul sec. XVIII și primele decenii ale sec. XIX în problemele balcanice, mișcările de eliberare națională ale popoarelor aflate sub dominația imperiului otoman în contextul situației internaționale din sud-estul Europei, precum și obiectivele politicii Rusiei în problema orientală. Autoarea mai urmărește în lucrare apoi dezvoltarea cunoștințelor despre popoarele balcanice în Rusia și analizează tendințele colaborării politice cu acestea. De fapt istorica sovietică a mai publicat în studiu interesant intitulat *Principatele dunărene în publicațiile rusești din secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea*. (Vezi „Revue Roumaine d'Histoire”, 1/1981, p. 31—41), referindu-se în special la modul cum era cunoscut poporul român și lupta sa de emancipare politică în conștiința societății ruse din acea vreme.; B. Jelavich, *Rusia and the formation of the Roumanian national state*, Cambridge, 1984, 342 p., în cele cinci capitole sînt analizate stabilirea influenței Rusiei în Principatele române; Protectoratul Rusiei; Garanția marilor puteri europene; Epoca lui Cuza; Domnia lui Carol I și criza externă din anii 1871—1878; bogat ilustrată și însoțită de hărți, lucrarea se recomandă nu numai specialiștilor dar și cadrelor didactice care predau istoria la catedră; Peter Lane, *British social — and economic History from 1760 to the present day*, Oxford, 1979, 388 p., în cele șase capitole autorul cercetează profunde schimbări economice și sociale din perioada 1760—1850 aportul marilor întreprinderi industriale în epoca de ascensiune a capitalismului și a declinului acestuia pînă în 1939, precum și specificul societății engleze în perioada de după cel de al doilea război mondial.

CONSTANTIN ȘERBAN și VICTORIA ȘERBAN